

В статье рассматриваются монофункциональные факторы земельных ресурсов, а также роль природно-заповедного фонда в сохранении биоразнообразия природных экосистем. Обобщены материалы относительно заповедников и природно-национальных парков регионом Украинских Карпат и Черкасской области, а также определены перспективы расширенного воспроизводства природно-заповедного фонда.

Ключевые слова: *земельные ресурсы, природно-заповедный фонд, природные экосистемы, природно-национальные парки.*

The multifunctional factors of land resources and the role of nature-reserve fund in the maintenance of bio-diversity of natural ecosystems were considered in the paper. The materials concerning reserves and natural-national parks of Ukrainian Carpathian region and Cherkasy region were generalized; the prospects of the extended reproduction of nature-reserve fund were outlined.

Key words: *land resources, nature-reserve fund, natural eco-systems, natural-national parks*

УДК 368:336.71

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО ТА СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ю.М. КЛАПКІВ

Тернопільський національний економічний університет

Проаналізовано розвиток банківського та страхового ринку України. Проведено оцінку основних показників фінансових інституцій, що засвідчила тісний взаємозв'язок формування національного страхового ринку і банківської системи. З'ясовано інтереси фінансових інституцій щодо взаємointegraції.

В результаті змін у фінансовій сфері, завдяки лібералізації та глобалізації, у більшості розвинених країн конкуренція серед компаній, що працюють у суміжних секторах фінансового ринку, загострилась. Відкриття світових ринків та ослаблення національних фінансових ринків продовжить здійснювати вплив на вітчизняних фінансових посередників у найближчі роки. Розвиток економіки стимулював процеси формування банківсько-страхової інтеграції на Українському ринку.

Взаємоінтеграція та консолідація банківських і страхових інституцій в останні роки є предметом досліджень багатьох учених. Ці питанням у своїх працях піднімали Арутюнян Р., Внукова Н., Гавриленко Ю., Зубика С., Клапків М., Кожевникова І., Корнеєв В., Кузнецов Л., Лютий І., Науменко С., Ніколаєнко Н., Пересада А., Слипєрський М., Фурман В., Шахов В., Шофські О., Щедрий П. Та залишається поза увагою дослідження

мотивів консолідації банківсько-страхового бізнесу в Україні, що потребує проведення наукового аналізу розвитку фінансових ринків. Особливо актуальним є вивчення страхового та банківського ринку для з'ясування місця та потреби консолідації банківського та страхового бізнесу в умовах фінансової нестабільності, яка супроводжувалась втратою довіри до певних фінансових інституцій та необхідності укрупнення інституцій на фінансовому ринку України. Потребує вивчення питання з'ясування інтересів фінансових інституцій щодо взаємointegraції.

Методика досліджень. Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові методи пізнання, аналіз і синтез, групування вибіркової сукупності, порівняння та математичної статистики. Наукова методологія дослідження базується на системному аналізі структурних і функціональних зв'язків банківської та страхової діяльності, визначенні факторів, які обумовлюють формування консолідованої банківсько-страхової бізнес архітекстоники.

Загальнонаукові методи використано для класифікації, аналізу та синтезу при визначенні сучасних тенденцій на фінансовому ринку, розгляду процесів взаємодії та інтеграції банків та страхових компаній; економіко-статистичного аналізу та порівняння — при дослідженні банківсько-страхового сектора України.

Результати досліджень. На думку вітчизняних вчених, синтетичне визначення ринку, риси якого можуть найбільше сприяти виникненню умов для його ефективної консолідації, а передусім банків і страховиків, має такі характерні риси, а саме:

1. Банки та страховики відчують нагальну потребу у підвищенні ефективності каналів дистрибуції своїх продуктів.
2. Висока концентрація у банківському та страховому секторах.
3. Ринок повинен засвідчити спад продуктивності традиційної агентської мережі продажу страхових продуктів [1, с.239].
4. Спостерігається тенденція подальшого входження банківського та страхового ринків на ринок цінних паперів.
5. Інфраструктура розвинута настільки, що гарантує ефективний обмін інформацією.
6. Клієнти вимагають широкої гамми фінансових послуг [2].
7. Бажання уникнення конкуренції між собою з боку даних фінансових інститутів [3, с.145].

На нашу думку, окрім зазначених, стимулом інтеграції банківського та страхового капіталу також є: формування фінансових послуг, які неможливо чітко віднести до якоїсь однієї сфери. Зростання попиту на них формує нову фінансову консолідовану банківсько-страхову бізнес архітектуру, у якій фінансові інституції, що ведуть традиційний бізнес обслуговують незначний контингент клієнтів.

У 2009 році відчувається загострення конкуренції на фінансовому ринку зумовлене зменшенням довіри населення до банківських установ і все ж у довгостроковому періоді домінуючою залишається саме банківська

справа.

Нами оцінено параметри статутного капіталу банківських установ і страхових компаній, депозитів і страхових внесків. Ці показники взаємозв'язані між собою і вимагають ґрунтовнішого дослідження (табл. 1).

1. Статутний капітал, депозити та страхові платежі банківських та страхових інституцій в Україні у 2004–2009 роках (на початок року)*

Економічні параметри	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Статутний капітал банківських установ, млн. грн.	8116	11605	16111	26372	43133	81684,6
Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України), млн. грн.	62480	84598	134754	185917	283875	357800
Депозити залучені кредитними організаціями від фізичних осіб, млн.грн.	33115	42502	74778	108860	167239	215550
Сума депозитів на 1 грн. статутного капіталу банківської установи	7,70	7,29	8,36	7,05	6,58	4,38
Сума депозитів від населення на 1 грн. статутного капіталу банківської установи	4,08	3,66	4,64	4,13	3,88	2,63
Статутний капітал страхових компаній, млн. грн.	4949,0	5515,0	6641,0	8391,0	10634,0	13206,4
Страхові платежі, млн. грн.	9135,3	19431,4	12853,5	13830,0	18008,2	24008,6
Страхові платежі отримані від фізичних осіб, млн. грн.	692,3	1046,2	1616,2	2945,8	5170,4	7630,4
Сума страхових платежів на 1 грн. статутного капіталу страховиків	1,85	3,52	1,94	1,65	1,69	1,81
Сума страхових платежів від фізичних осіб на 1 грн. статутного капіталі страхової компанії	0,14	0,19	0,24	0,35	0,49	0,57

*Розраховано автором на основі звітних даних: Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, Національного банку України.

Найбільший інтерес представляють розрахункові показники депозитів і страхових платежів на одну гривню статутного капіталу. Сума грошових потоків на одну гривню статутного капіталу банківських установ істотно перевищує відповідний показник щодо коштів, що залучаються страховими компаніями. В 2009 р. сума страхових платежів на одну гривню статутного капіталу страхових компаній склала 1,81 грн., тоді як обсяг депозитів, залучених на одну гривню статутного капіталу банків установив 4,38 грн., тобто навантаження на 1 гривню статутного капіталу банку більш ніж в 2,4 рази перевищує аналогічний показник по страхових товариствах. Сума депозитів на одну гривню статутного капіталу банківських установ в 2004–2009 рр. залежна від економічної та політичної ситуації в країні. Починаючи із 2006 року, суми депозитів на 1 грн. статутного капіталу банківської установи проявили тенденцію до зниження від 8,36 грн. до 4,38 грн., аналогічна ситуація по депозитах, отриманих від населення: у 2006 р. — 4,64 грн., а у 2008 р. — вже 2,63 грн. В загальному схожа ситуація і у страхуванні,

де окрім реального страхування на даний показник ще впливають показники схемного страхування та перестраховання. Загальна динаміка стабільного зростання сум страхових платежів на одну гривню від 0,14 грн. у 2004 р., до 0,57 грн. — у 2009 р., хоча і свідчить про більшу довіру населення до банківських інституцій, дозволяє прогнозувати стабільне зростання страхової справи. Основна причина ситуації, що склалася, незважаючи на вищі вимоги до статутного капіталу банківських установ — переважання довіри у 2004–2008рр. до банківських інституцій та зростання рівня життя населення.

У зв'язку з цим висувається припущення, що при здійсненні однакової для банківських установ і страхових компаній функції капіталізації — вимоги до статутного капіталу відповідних банківських установ і страхових компаній мають бути співрозмірними. Суми розрахунків грошових потоків на одну гривню, на нашу думку, дозволяють говорити про наразі переважне становище у фінансовому механізмі консолідації банківського та страхового бізнесу саме банківських інституцій. Однак, основним критерієм ефективності діяльності фінансових інституцій є прибутковість, а прибутковість українських страхових товариств з деяких видів страхування сягає 1000–1300%, а у такому масовому виді як страхування від нещасного випадку на залізничному та автобусному транспорті — 4 900 відсотків. Хоча експерти ООН стверджують, що найприбутковішими є торгівля зброєю та операції з торгівлі наркотиками, де прибутковість сягає від 300 до 2000%.

Загальна сума депозитів домашніх господарств — резидентів і страхових внесків зі страхування досягла в 2008 р. 223,180 млрд. грн. і збільшилася в порівнянні з 2004 р. в 6,6 разів.

Отримані дані співставленні з депозитами і вкладками населення до банківських установ, що дозволило оцінити прояв загальної для страхових організацій та банківських установ функції — ошадної, тобто функції капіталізації доходів і вільних засобів населення та суб'єктів господарювання (табл. 2).

2. Депозити домашніх господарств — резидентів та страхові платежі отримані від фізичних осіб (на початок року)*

Показники	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.
Депозити домашніх господарств — резидентів, млн.грн.	33115,0	42502,0	74778,0	108859,6	167238,5	215550
в% до 2004 року	100,0	128,3	225,8	328,7	505,0	650,9
в% до попереднього року	-	128,3	175,9	145,6	153,6	128,8
Страхові платежі отримані від фізичних осіб, млн. грн.	692,3	1046,2	1616,2	2945,8	5170,4	7630,4
в% до 2004 року	100,0	151,1	233,5	425,5	746,8	11 02,1
в% до попереднього року	-	151,1	154,5	182,3	175,5	147,51

*Розраховано автором на основі звітних даних: Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, Національного банку України.

Результати проведеного аналізу, засвідчують формування національного страхового ринку і банківської системи відбувається в тісному взаємозв'язку. Основи взаємин банківських установ і страхових організацій обумовлені функціональною наближеністю, взаємовигідною функціональною залежністю і взаємообслуговуванням, наприклад, 7 млрд. грн. страхові компанії та недержавні фонди розмістили на депозитах у банківських установах. Взаєморозвиток банківських і страхових інституцій знаходить підтвердження в їх одночасному виникненню і паралельному поступі.

Спільні інтереси страхових компаній і банківських установ виявляються вже на етапі їх формування, коли засновниками страхових компаній є банківські установи, а засновниками банківських установ виступають страхові компанії. Приклади участі банків як засновників страхових організацій свідчать про активну участь банківських установ у створенні страхових компаній. Частка банківських ресурсів в статутних капіталах окремих страхових товариств сягає 100%. Участь банків в управлінні страховим капіталом обумовлена можливістю залучення фінансових потоків страховиків, що формуються в страхових компаній при проведенні страхової, перестрахової та інвестиційної діяльності.

Інтерес страхових компаній до участі в управлінні банківським капіталом обумовлений необхідністю надійного розміщення фінансових ресурсів, розширення клієнтської бази та якісного банківського обслуговування страхових операцій. Адже у відділенні банку можуть або порадити, яке страхове покриття має можливість отримати клієнт на страховому ринку, або ж допомогти в організації механізму управління ризиками промислової чи торгової фірми. Окрім того, банківські установи мають право відкривати рахунки для клієнтів у іноземній валюті та здійснювати інші операції пов'язані із торгівлею чи використанням іноземних валют, що є необхідним для страхової компанії, за наявності клієнтів — нерезидентів, партнерів — нерезидентів, філіалів чи представництв за кордоном або існує необхідність у виконанні валютних операцій. Банк на прохання клієнта має можливість купувати чи продавати іноземну валюту, здійснювати розрахунки у ній, виконувати інші операції. Загалом, гарантія банківської установи - вагомий мотиваційний чинник для потенційного клієнта страхової компанії в Україні, хоча у деяких країнах Європи спостерігається протилежна ситуація.[4]

На думку російського вченого Кожевникової І., яка досліджує взаємозв'язки на фінансовому ринку, вагомою та перспективною формою взаємозв'язку банківських і страхових інституцій є перестраховання. "Страхові компанії починають використовувати банківські технології для перестраховання. Страхові контрагенти приймають форму договору про кредитування, в разі настання певного випадку. З премій формується депозит, а страхове відшкодування є кредитом, який виплачується з акумульованих і майбутніх фінансових ресурсів, розміщених на депозиті"[5, с.77]. Та варто зазначити, що подібне страхування, як морська позичка чи

договір бодерії, було відоме ще у IV ст. до н. е. і, на нашу думку, не можуть вважатись новизною хоча, зважаючи на переважне становище банків, можуть виявитись прибутковими та суттєво збільшити ємність страхового ринку України. Банківські установи також можуть проявити інтерес до даного роду консолідованого банківсько-страхового бізнесу, адже він розширить фінансові потоки, клієнтську базу та збільшить прибутки банків.

Консолідацію банківського та страхового бізнесу у дослідженні ми розглядаємо на операційному та інституційному рівнях. За аналогію фінансовий механізм консолідації розглядатимемо на рівні інституцій та послуг (операційний).

Вибрані елементи банківської дистрибуції на основі спільних рис і відмінностей — це консолідація на операційному рівні. Даний аналіз містить акцептацію та зосередження на основних чинниках, від котрих безпосередньо залежить вибір стратегії банківської установою. Серед спільних рис, у першу чергу, належить відзначити чинники порозуміння та поділу ролей, які кожного разу повинні бути чітко окреслені у договорі про співпрацю. Основними елементами такого договору можуть бути: окреслення форми банкострахування, визначення сфери співпраці на рівні спільних дій та послуг, визначення прав і обов'язків сторін, відповідальності, процедури та способу винагороди банку. Як наслідок, поділ ролей сформований на основі поверхневих юридичних норм, притаманних для більшості країн та основних характерних рис фінансових установ.

Проаналізувавши етапи дистрибуції страхової послуги через банк, ми знайшли ще одну рису, що служить стимулом для їх об'єднання. Ці етапи мають універсальний характер, їх складовими є:

- створення нової послуги — полягає у проведенні досліджень: характеристик послуги, потреб клієнта і банка, актуарні розрахунки, проведення заходів, що вимагаються регулятором в країні (отриманні дозволів, ліцензій);
- формування каналів дистрибуції — інституції обирають тип співпраці та відповідальності, залучають новітні технології та необхідні кваліфіковані кадри та проводять перепідготовку банківських працівників, задіяних у наданні нових послуг;
- створення можливості надання нових послуг. Розв'язання даної проблеми вимагає впорядкування чи модифікації способів використання банківської бази даних про клієнтів, метою якої є здобуття лояльності клієнта і довіри до нових послуг (аналіз характеристик клієнта та можливих форм контакту: у відділенні, телефоном, поштою як електронною, так і звичайною, за посередництва банкомату, особистий продаж за місцем проживання клієнта);
- надання нових послуг. На цьому етапі банківська установа повинна розвивати найефективнішу технологію продажу нових послуг, користуючись із оптимальних каналів дистрибуції;
- обслуговування пропозиції страхових послуг; у залежності від

- змісту підписаного договору про співпрацю, на банківську установу можуть покладатись функції — укладення договору страхування з клієнтом, а також облік і контроль, пов'язаний з даними договорами. Страхові послуги можуть реалізовуватись безпосередньо у відділенні банку або присутнім у відділенні представником страхової компанії чи при його активній допомозі;
- менеджмент та облік дистрибуції страхових послуг у відділенні банку — адміністративні дії, пов'язані із різноманітними аспектами аквізиції страхових послуг, наданням позик під заставу страхових полісів довгострокового накопичувального страхування життя, перестраховування. При створенні однієї фінансової інституції — інституційний рівень консолідації за моделлю, наприклад, фінансової групи менеджмент ефективнішої інституції поширити повноваження на управління активами усієї групи. Банківська установа виконує моніторинг власного становища на ринку, здійснює оцінку власної конкурентноздатності та проводить акції рекламно-маркетингового характеру.

Незалежно від застосованого фінансовими інституціями механізму консолідації та видів страхування, пропонованих у відділенні банку, банки автоматично у свідомості клієнта ідентифікуються із страховими компаніями, з котрими існує тісна співпраця. Подібні аналогії можуть поширюватись клієнтами і на відповідальність банку за якість послуг і діяльність страхової компанії загалом.

Ефективність, рентабельність і популярність страхових компаній, котрі приймають участь у формуванні консолідованої банківсько-страхової бізнес архітектури переноситься на показники банку та інших інституцій учасників об'єднання як у ситуаціях позитивної кон'юнктури ринку, так і при негативному розвитку.

Висновки. Отже, з вище проведеного аналізу випливає необхідність доповнення переліку стимулів інтеграції банківського та страхового капіталу. Додатковим стимулом, на нашу думку, є: формування фінансових послуг, які неможливо чітко віднести до якоїсь однієї сфери. Адже, зростання попиту на них формує нову фінансову консолідовану банківсько-страхову бізнес архітектуру, у якій фінансові інституції, що ведуть традиційний бізнес обслуговують незначний контингент клієнтів.

Науковий аналіз основних показників розвитку фінансових інституцій дозволяє дійти висновків, що дані інституції розвиваються на паритетних засадах, з домінуванням банківського сектору, що закладає підґрунтя для виконання цими установами інвестиційної функції та функції капіталізації. Простежується позитивний тренд збільшення розмірів статутних фондів, що свідчить про процеси консолідації та централізації на вітчизняному фінансовому ринку. Зростання обсягів кредитних вкладів банків і страхових премій та страхових резервів страховиків свідчить про посилення захисту страхової діяльності та більш якісне виконання функції управління ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розвиток банківської системи України / [Барановський О.І., Барановська В.Г., Бридун Є.В. та ін.] За ред. д-ра екон. наук О.І.Барановського. — К.: Ін-т економ. та прогнозув., 2008. — 584.
2. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків. — Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2002. — 570 с.
3. Фурман Василь Миколайович. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку / Київський національний економічний ун-т; Київський ін-т банківської справи / В.П. Матвієнко (ред.). — К.: Наукова думка, 2006. — 334с.
4. Клапків Юрій Формування новітньої банківсько-страхової бізнес-архітектури в Україні / Ринок цінних паперів України. — 2008р. — №1–2.— с.47–56.
5. Кожевнікова И.Н. Взаимоотношения страховых организаций и банков. — М.: Анкил, 2005. — 112 с.

Одержано 3.12.09

Определены основные тенденции развития банковского и страхового рынка. Дополнен перечень стимулов интеграции банковского и страхового бизнеса.

Ключевые слова: *Взаимоинтеграция, консолидация, банковско-страховая интеграция, финансовый рынок.*

The basic trends of bank and insurance market were determined. The list of integration incentives of bank and insurance business was complemented.

Key words: *interintegration, consolidation, bank-insurance integration, stock market.*

УДК 338.43.01

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

О. А. КЛИМЕНКО

Розглянуто проблеми підвищення ефективності виробництва в аграрному секторі економіки та проведено порівняння впливу аграрної політики в країнах ЄС та України на розвиток суб'єктів аграрного виробництва.

Утвердження приватної власності та приватного господарювання, розвиток орендних відносин і соціально-економічні зміни в загальному на селі розпочалися у 1991–1993 роках з початком проведення аграрних реформ в аграрному секторі України. Передбачалося, що на базі проведеної аграрної

Клапків Ю.М. Розвиток інтеграції банківського та страхового бізнесу в Україні / Юрій Клапків // Зб. наук. пр. Уманського НУС.- Умань, 2010. - Вип. 73. - Ч. 2: Економіка. - С. 48–55.

Кlapkiv Y. (2010) Rozvytok intehratsii bankivskoho ta strakhovoho biznesu v Ukraini [The development of integration of banking and insurance business in Ukraine]. Scientific Papers of Uman National University of Horticulture, 73/2, 48–55. [in Ukraine].